

1955

Rendes tagoknak:

Erdei László	233
Fodor Gábor	242
Ivanovics György	243
Rédei László	244
Somos András	246

Levelező tagoknak:

Detre László	250
Sótér István	253

Tiszteleti tagoknak:

Pankratova, A.M.	254
Varga Jenő	254
Vinogradov, I.M.	255
Dembovszkij, J.	258
Heyrovszky, J.	260
Parhon, C.I.	261
Savulescu, T.	263
Hertz, G.	264
Toivonen, Y.H.	265

Külső tagoknak:

Böhm, J.	269
----------	-----

1956

Rendes tagoknak:

Beke Ödön	270
Erdei Ferenc	281
Hevesi Gyula	284
Lissák Kálmán	287

Rényi Alfréd	298
Szabó Imre	305
Szókefalvy Nagy Béla	309
Winter Ernő	318

Levelező tagoknak:

Baló József	322
Benedikt Ottó	334
Erdős Pál	337
Földi Zoltán	352
Korach Mór	359
Proszk János	365

RENDES TAGOK

1956

T a g a j á n l á s

Rendes tagul ajánlom B E K E Ö D Ö N levelező tagot.

BEKE ÖDÖN több, mint öt évtizede fáradhatatlan munkása a finnugor nyelvtudománynak s ezen belül a magyar nyelvtudománynak is. Első nagyobb dolgozatainak egyike, "A vogul határozók", 1905-ben jelent meg /Nyelvtudományi Közlemények XXXV. és külön/. Alapos anyagismeret alapján világos képet ad benne a vogul határozók funkciójáról. Mondattani kutatások közben ma is sokszor fellapozzuk, megállapításaira ma is hivatkozni szokás a külföldi irodalomban is.

E dolgozatának megjelenése után BEKE hamarosan kiterjeszti kutatásait a magyar nyelv másik legközelebbi rokonára, a chantira /osztjákra/ is, s erre vonatkozó vizsgálatait utján is számos magyar nyelvi jelenség magyarázatához, ill. ősiségének felismeréséhez vezet el bennünket. Idevágó dolgozatai: "Ragtalan határozók a vogulban" /NyK. XXXVII/, "Az osztják tagadó képzőről" /NyK. XLI/, "Egy vogul-osztják határozós szerkezet" /NyK. XLIV/, "A vogul választó mondatok" /uo./ stb. Külön is megemlítendő BEKE Északi-osztják szójegyzéke /Keleti Szemle VIII-IX/, melyet Pápay József szövegeiből állított össze. Ezzel egyrészt az osztják nyelv akkor még oly kevéssé ismert szókészletéből jelentős szómennyiséget tett hozzáférhetővé az etimológiai és egyéb kutatások számára, másrészt pedig nagy mértékben megkönnyítette Pápay József szövegeinek megértését és nyelvészeti célokra való felhasználását. A hazai finnugor nyelvtudomány Budenz József halála óta történő hanyatlásának egyik jele, hogy BEKE helyes kezdeményezésének máig sincs folytatása, s hogy sok, a nyelvtudomány számára rendkívül értékes, magyar tudósoktól gyűjtött nyelvi anyagot - sem nyersanyagként, sem pedig pl. szótárakban feldolgozva - máig sem bocsátottuk a hazai és a nemzetközi tudományosság rendelkezésére.

További fejlődése során BEKE egyre több finnugor nyelvet von be kutatásai körébe. Az 1910-es években megjelent tudományos terheléséből látható, hogy már ekkor megismerkedett a permi nyelvekkel és a csermisszel is. Összehasonlítható alak- és mondattani tanulmányait így egyre szélesebb alapon végzi. "A votják és zürjón prolativusról" című dolgozatában /NyK. XLI/ voltaképp már valamennyi finnugor nyelvet végigvizsgálja a zürjón és a votják prolativusrág rokannyelvi megfelelőinek kimutatása és eredeti funkciójának megállapítása céljából. Noha azt a megállapítást, hogy a zürjón és a votják prolativusrág a finnugor ablativusrágra megy vissza, a későbbi kutatások kétségbe vonták, úgyhogy BEKE "A határozóragok története" /Magyar Nyelvőr LV./ című dolgozatában kénytelen a kérdésre visszatérni, mindamellett BEKE-nek ez a dolgozata összehasonlító mondattani szempontból a későbbi kutatások folyamán sem vesztette el értékét.

Egyidejűleg azzal, hogy "A -k többesjel a lapp nyelvben" /NyK. XL./ és "Egy homályos lapp rágáról" /uo./ című dolgozatait megírta, BEKE ÖDÖN nagy anyagismeretre és kellő általános tájékozottságra tett szert immár valamennyi finnugor nyelvben. Ennek eredményeképp kezdenek megjelenni BEKE-nek azok a dolgozatai, amelyek már tárgyak szerint is kiterjednek a finnugorság egész körére.

BEKÉ-nek ezek a dolgozatai finnugor nyelvészeti irodalmunk legszebb termékei közé tartoznak. Közülük a következőkre utalok: "Összetétel-egyezesek" /Nyr. XLI-XLII; németül: "Übereinstimmende Zusammensetzungen in den finnisch-ugrischen Sprachen", KSz. XLIII./, "Ein Possessivkompositum in den finnisch-ugrischen Sprachen" /FUF. XIII./, "Das finnisch-ugrische Indefinitum" /KSz. XIV./, "A finnugor és hang történetéhez" /uo./, "Finnugor határozás szerkezetek" /NyK. XLIII. és Finnugor Füzetek 18.sz./, "Finnugor mondattani adalékok" /NyK. XLIV./, "Über den Dativ-Genitiv in den finnisch-ugrischen Sprachen" /SUSAik. XXX./, stb. Szépen egészítik ki ezeket BEKE-nek azok a tanulmányai, amelyekben már túlép a finnugorság határain és bizonyos nyelvi jelenségeket még szélesebb körben vizsgál meg. "Türkische Einflüsse in der Syntax finnisch-ugrischer Sprachen" című értekezésében /KSz. XV./ több finnugor nyelv számos olyan egyező sajátsgót vizsgálja meg, amelyek nem e nyelvek ősrökségével, hanem a valamennyi érdekelt finnugor nyelvre kiterjedt török nyelvi hatással magyarázandók meg. "Zur Komparativbildung in den finnisch-ugrischen und indogermanischen Sprachen" /Indogermanische Forschungen XLVI./ és "Zur Kasuslehre des Finnisch-ugrischen und Indogermanischen" /uo./ című értekezéseiben pedig olyan kérdéseket tárgyal, amelyek általános nyelvészeti szempontból is figyelemre tartanak számot. Ugyancsak széleskörű érdeklődés és anyagismeret terméke BEKE ÖDÖN két későbbi keltezésű, kisebb dolgozata: "Über den verallgemeinerten Gebrauch des finnisch-ugrischen Interrogativums" /Ungarische Jahrbücher XII./ és "Zur Wortfolge der Familiennamen in den finnisch-ugrischen Sprachen" /uo./.

Noha BEKE ÖDÖN - amint az eddig írottakból is kiviláglik - több finnugor nyelv részletproblémáival foglalkozott s kutatásaiban többé-kevésbé valamennyi finnugor nyelvre kitért, neve a köztudatban mégis elsősorban úgy él, mint a cseremisiz /mari/ nyelv legnagyobb élő szakértőjéé. E nyelv megismertetésének szolgálatában áll BEKE legnagyobb szabású, legmaradandóbb értékű műve, a Cseremisiz Nyelvtan /1911. 384 l./, amely nevet és megbecsülést szerzett neki messze az ország határain túl is, a amelyhez hasonló tudományos nyelvtana a finnugor nyelvek többségének még máig sincsen. Kiemelkedő érdeme a könyvnek a modern dialektológiai szempontok messzemenő érvényesítése. Noha BEKE e nyelvtant mások gyűjtései alapján állította össze s magának e nyelvtan megjelenése előtt még nem volt alkalma cseremisiz szót hallania, célkitűzését kitűnően valósította meg. Az a gondos munka, amelyet e nyelvtan megírására fordított, később képessé tette arra, hogy a mari nyelv legkülönfélébb nyelvjárásait nyelvmesterek segítségével is eredményesen tanulmányozni tudja.

Ilyen természetű tanulmányait BEKE 1916-ban kezdte meg, mégpedig a rendelkezésére bocsátott cseremisiz hadifoglyokkal. Huszonkilenc, különböző vidékről származó nyelvmesterrel foglalkozott, s nemcsak a kisebb-nagyobb mértékben ismert dialektusokból, hanem több ismeretlen nyelvjárás köréből is gyűjtött nyelvtani, szótari, és szöveganyagot. Gyűjtése a rá vonatkozólag közölt adatokból következtetve egyike az eddig ismert legterjedelmesebb nyelvi gyűjtéseknek, s alkalmas arra, hogy a finnugor összehasonlító nyelvtudományt jelentős mértékben előrelendítse. Ennek ellenére BEKE gyűjtéséből a letűnt polgári világban idehaza egy sor sem jelenhetett meg. Külföldön azonban több testes kötet látott belőle napvilágot:

"Tscheremissische Texte zur Religion und Volkskunde" /Oslo. 1931/,
 "Texte zur Religion der Osttscheremissen" /Bécs. 1934./, "Tschere-
 missische Märchen, Sagen und Erzählungen" /Helsinki. 1938./; kisebb
 közlemény: "Tscheremissische Märchen aus dem Kreise Jaransk" /Tartu.
 1937/. E kiadványokat csak 1951-ben követte az első hazai szövegkö-
 tet: "A cseremiszek /mari/ népköltészete és szokásai" I. A felsorolt
 szöveggyűjtemények közül egyik-másik /köztük a hazai kötet/ ellen
 tartalmi szempontból hangzottak el kifogások, valamennyi bíráló egyet-
 ért azonban abban, hogy BEKE eddig megjelent szövegkötetei a nyelv-
 tudomány számára értékes anyagot foglalnak magukban, s szövegeinek
 nagyobb része /különösen az oslói kiadvány/ a néprajz szempontjából
 is igen becses.

BEKE ÖDÖN szövegközlési munkájával egyidejűleg folytatta nyelvés-
 zeti buvárlatait is, és ezek eredményeit jelentős megállapításokat
 tartalmazó kisebb értekezésekben tette közzé. Ezek közül csak a "Zur
 Geschichte der finnisch-ugrischen s -Laute", "Zur Geschichte der
 tscheremissischen Konjugation" és "Zur Lautgeschichte der tschuwas-
 sischen Lehnwörter im Tscheremissischen" címűeket emelem ki, amelyek
 mind a Finnországban megjelenő Finnisch-ugrische Forschungen-ban lát-
 tak napvilágot.

Nagyon hiányos lenne ez a tagajánlás, ha nem emlékeznék meg benne
 BEKE ÖDÖN magyar nyelvészeti munkásságáról is. Noha a magyar nyelvés-
 zet terén az irodalom gazdagsága és az anyag nagysága meg szétszór-
 tósága miatt más irányú érdeklődés mellett egyre nehezebbé válik a kor
 színvonalán álló, helyüket megálló megállapításokat tenni, BEKE ÖDÖN-
 nek ez is sok esetben sikerült. Magyar nyelvészeti termelését ugyanaz
 a sokoldalúság jellemzi, mint finnugor nyelvészeti kutatásait. Nagy
 számmal tárt fel nyelvünk történetének megismerése szempontjából érté-
 kes régi nyelvi adatokat, részt vett a népnyelv kincseinek gyűjtésében
 s az ilyen irányú gyűjtés szervezésében, sok helyes szöveggel gya-
 rapította szókészletünk legrégebb, azaz finnugor elemeire vonatkozó
 ismereteinket, s számos adalékot szolgáltatott a jövevényszókének kimu-
 tatásához. Pályája kezdete óta állandóan foglalkoztatták a nyelvhe-
 lyesség és a nyelvművelés kérdései is, s hogy hajlandó tudását az élet,
 a gyakorlat szolgálatába állítani, annak bizonyítéka az, hogy felsza-
 badulásunk óta hol szerkesztő társakkal, hol pedig egyedül 1953 végéig
 szerkesztette a Magyar Nyelvort, azt a folyóiratunkat, amelynek
 legnevesebb, immár több, mint háromnegyed évszázados hagyományai közé
 tartozik a magyar nyelv tisztaságának őrzése, helyes használatának i-
 rányítása.

BEKE ÖDÖN a felszabadulás óta is, 70. életévén innen is, túl is
 számos dolgozattal gyarapította a magyar és finnugor nyelvészeti iro-
 dalmat. Talán elegendő lesz, ha itt csupán szómagyarázataira, "A finn-
 ugor összehasonlító mondattanhoz", "Ujabb finnugor alaktani kutatások"
 című dolgozataira utalok. Ennél fontosabb azonban, hogy BEKE dolgozik
 cseremiszi /mari/ szövegei további kötetének sajtó alá rendezésén, és
 szorgalmasan készíti a mari nyelv nagyszótárát. Az utóbbiak szerkesz-
 tési elvei körül lehetnek kisebb nézeteltérések, nem kétséges azonban
 az, hogy ez a szótár igen sok, rendkívül értékes nyelvi anyagot fog ma-
 gában foglalni s hogy jelentős mértékben hozzá fog járulni nemcsak az
 eddig még nagyon elégtelenül ismert mari nyelv megismeréséhez, hanem
 egyebek közt pl. a finnugor etimológiai kutatások fellendüléséhez is.
 Nyilvánvaló azonban az is, hogy az a hatalmas anyag, amelyet BEKE ez-
 után kiadandó szövegköteteiben és szótárában fog a kutatás rendelkezé-
 sére bocsátani, nem lesz kiaknázható egy-két éven belül, hanem csak

- 4 -

több évtized folyamán, BEKE tudományos érdemeinek akadémiai rendes taggá választásában is megmutatkozó elismerésével nem várhatunk tehát addig, amíg a kritika most készülő műveit is teljes jelentőségükben értékelni tudja. BEKE ÖDÖN eddigi tudományos munkássága olyan nagy és oly sok értéket rejt magában, hogy ez megítélésen szerint a várható folytatás nélkül is elegendő alapul szolgál a rendes tagsággal való kitüntetéshez. Az előkészületben lévő további művek inkább csak még jobban alátámasztják azt a javaslatomat, hogy Akadémiánk fogadja BEKE ÖDÖN-t rendes tagjai sorába.

Budapest, 1946. május.

Lakó György sk.
az MTA lev. tagja

BEKE ÖDÖN MUNKÁSAI.

- A pápavidéki nyelvjárás. /Nyelvészeti Füzetek 17. Athenaeum. 1905. /
A vogul határozók. / " " 25. " 1905. /
Kemenesalja nyelve. / " " 33. " 1906. /
Északi-osztják szójegyzék. /A Keleti Szemle melléklete. 1907-1908. /
Cseremis nyelvten. /Magyar Tudományos Akadémia. 1911. /
Finnugor határozás szerkezetek. Magyar Tudományos Akadémia. 1914.
Tscheremissische Gesänge. Akademie der Wissenschaften in Wien. 1929. /
Tscheremissische Texte zur Religion und Volkskunde. /Oslo Etnografiske
Museum Bulletin 4. Oslo 1931. /
Texte zur Religion der Tschëremissen. /Anthropos. 1934. /
Tscheremissische Märchen, Sagen und Erzählungen. /Mémoires de la
Société Finnoougrienne LXXVI. Helsinki. /
Régi és ritka szavak Dunántul. /A Dunántuli Szemle könyvei. 186. 1941-42. /
Dunántuli tárgy- és eszköznevek. / " " " 217. 1943. /
A cseremiszek /marik/ népköltészete és szokásai. I. /Akadémiai Kiadó. 1951. /

Folyóiratokban megjelent jelentősebb cikkek:

Magyar Nyelvőr.

- Győr- és Veszprémmegyei adatok. 35:388, 432.
Fokváltakozás a magyarban. 38:443.
Megfejtetlen névragok. 39:194.
A -ság, -ség képző történetéhez. 39:252.
Szófejtések. 39:312. 361. 40:351. 41:70. 441.
A -nott, -nél, -ni ragokról. 39:222.
Közel. 39:275.
A -vá, -vé rag történetéhez. 40:114.
Két elhomályosult igenév. 40:294.
Adalék a finnugor középfok-képzőhöz. 40:232.
Igy, ugy, hogy. 40:276.
Összetétel egyezések. 41:297. 42:35.
Körül. 41:410.
Ha és ma. 41:478.
Az anyagnévek jelzői használatához. 42:89.
Egy ősi mondat szerkezet. 42:135.
Hajdon. 42:184.
Többtagu kérdő és vonatkozó mondatok. 42:145.
A -va, -ve és -ván, -vén képzőről. 42:193.
Csallóköz. 42:254.
Az -ó, -ő képzős igenévről. 42:404.
Finnugor szótárak terve. 42:404.
Büfelejtő és társai. 43-11.
A határozatlan névmás. 43:70.
Névragozásunk történetéhez. 43:91.
Az osztó számnevekről. 43:138.
Meny és vő. 43:230.
Az ablativusi rag eredetéhez. 44:138.
A ha kötőszó használata. 44:186.
Szaka és szak. 47:82.
A képpen, -kép rag eredete. 47:82.
Török jövevényszók. 47:203.
Szómagyarázatok. 48:7.
A feltételes mondat eredete. 48:103.
Névmási határozóink történetéhez. 49:73. 115.
Szinültig, szináltig. 50:158.
Sötét. 53:12.
Sivatag. 53:67.

T a g a j á n l á s .

Rendos taggá ajánljuk Erdéi Ferenc levelező tagot.

Közel negyedszázaddal ezelőtt jelentek meg első tudományos értékű írásai. Tudományos munkásságának központjában kezdettől fogva a magyar mezőgazdaság termelési-, termeléspolitikai és ahhoz kapcsolódóan a magyar parasztság társadalmi fejlődésének a kérdései állottak.

A felszabadulás előtti tudományos munkásságának legnagyobb részét az u.n. falukutatás adta. Behatóan vizsgálta a mezőgazdaság és a parasztság társadalmi, termelési viszonyait. Ebből az időszakból származó munkáiban részben a termelés, a termelőerők szempontjából vizsgálja és közelíti meg a kérdéseket /pl. Magyar falu, Magyar tanyák/, más része pedig főleg a parasztság társadalmi helyzetének, szociális viszonyainak vizsgálata útján jut el a mezőgazdaság termelési problémáihoz. /Pl. A magyar paraszttársadalom, Parasztok, A Duna-Tisza-köz földjei és népe/. Mindkét irányu munkásságában nagy értéket jelent a magyarországi viszonyok és helyzet feltárása mellett a vonatkozó világirodalom feldolgozása is.

A felszabadulás után megnyittek a magyar mezőgazdaság, a magyar parasztság felemelkedésének konkrét utjai. Tudományos munkásságának ez az évtizede szorosan kapcsolódik a dolgozó parasztság felemelése, a mezőgazdaság termelésének fellendítése és ami ezektől elválaszthatatlan, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének kérdéseihez. Tanulmányai ebben az időszakban egyrészt a parasztság társadalmi fejlődésének útjaival, a szövetkezeti mozgalommal kapcsolatosak /pl. A paraszti jövőendő/. Tudományos vizsgálódásai másrészt a termelőszövetkezetek szocialista nagyüzemi gazdálkodásának üzemi, gazdasági, termelési feltételeire és a termelőszövetkezetek nagyüzemi gazdálkodására irányulnak és dolgozatai a kérdéseket tárgyalják /pl. Termelőszövetkezeti városok és községek kérdései, A tanyarendszer kérdései, a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatban, A háztáji gazdaság kérdései/. Ezek a munkái nemcsak egy-egy elméleti szempontból is bonyolult kérdés tisztázását jelentették, hanem gyakorlati megoldásokat is előbbre vittek.

Jelentős munkát végzett a szocialista mezőgazdasági üzemszervezés tudományos hazai művelésének kialakításában és fellendítésében. Különösen a termelőszövetkezeti gazdálkodás üzemszervezési kérdéseinek vizsgálatában, kutatásában sikerült munkájával olyan irányt szabnia, amelynek hatására ma már kezd kialakulni a téren az első magyar szocialista mezőgazdasági üzemszervezési tudományos iskola. Ennek legfőbb jellemzője, hogy a termelőszövetkezetek gazdálkodásának üzemszervezési kérdéseit a közös gazdálkodás kifejlődésében, a közös gazdaság üzemi felépítésének menetében, a nagyüzemi gazdálkodás megvalósulására ható tényezők változó összefüggéseiben, tehát történeti fejlődésében vizsgálja.

Az előbbieken kívül kiemelkedő jelentőségű a mezőgazdasági tudományt irányító, valamint tudománypolitikai és tudományszervezési tevékenysége és több ilyen irányu cikke is.

Mócsy János sk.

Somos András sk.

T a g a j á n l á s.

Rendes tagnak ajánljuk Hevesi Gyula levelező tagot.

Hevesi Gyula a magyar műszaki tudományos élet beindítása, megszervezése és működése érdekében pártlan munkát végzett. Megszervezte a MTA Műszaki Tudományok Osztályát, kiépítette annak életét és azt a széleskörű és eredményesen működő bizottsági szervezetet, amely a műszaki tudomány és gyakorlat között az élő kapcsolatot jelenti. A Műszaki Osztály Hevesi Gyula vezetése alatt munkájával, számos javaslattal segítette az államvezetést és tanácsaival döntő fontosságú intézkedések megvalósítását biztosította. A II. ötéves népgazdasági és tudományos terv irányelveinek kialakításához jelentős mértékben járult hozzá az az iparfejlesztési terv, melyet a Műszaki Osztály Hevesi Gyula vezetésével kidolgozott.

Több kötetet kitevő tanulmányt írt a gazdaságpolitikai és tudományos munka elvi, gyakorlati és szervezeti kérdéseivel kapcsolatban, amelyek jelentős tudományos értéket képviselnek és nemzetközi viszonylatban is érdeklődést váltottak ki. Munkái elsősorban népgazdasági szempontból rendkívül fontosak, miután szocializmust építő országunk alapvető kérdéseinek többreértelmezését szolgálják.

Számos ipargazdasági és tudománypolitikai vonatkozású előadásában a legfontosabb elvi kérdések tisztázását segíti elő.

Évek óta kifejtett ipargazdasági és tudománypolitikai munkásságának irányvonalát a legteljesebben igazolták a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. Kongresszusán elhangzott beszámolók és hozott határozatok is.

Geleji Sándor s.k.
akadémikus

Verő József s.k.
akadémikus

T a g a j á n l á s .

Rendes taggá ajánljuk L i s s á k Kálmán levelező tagot.

Lissák Kálmán 1948-ban lett levelező tag és az elmúlt évek során szaktudományában és a tudomány előremozdítása érdekében kifejtett széleskörű munkájában gazdag eredményeket mutatott föl.

Erre az időre esik a vezetése alatt álló pécsi orvostudományi egyetemi Élettani Intézetnek a magasabb idegtovékenységek kutatásába történető bekapcsolása. A magyar élettani tudományok számára igen nagy jelentőségű az a körülmény, hogy Lissák Kálmán vezetésével ehhez az új területhez az önálló alkotás magas tudományos igényével közeledett az általa kiképzett kollektíva.

Korábbi kutatásaira alapozva, a korszerű neurofiziológiai és elektrofiziológiai módszereket vezette be a magasabb idegműködés vizsgálatára. Kiemelkedő eredményeket ért el az agykéreg és a kéreg-alatti területek funkcionális összefüggésének vizsgálatában. Önálló megállapítása az, hogy a kéregalatti területen a magasabb idegműködést gátló struktúra létezik. A központi idegrendszer működésében kiemelkedő szerepet játszó gátlás fogalmának így első ízben sikerült strukturális alapot kijelölni. A világszerte előtérben álló stressz elméletnek az emberi szervezet működésére való alkalmazásában igen fontos Lissák és munkatársainak az a megállapítása, hogy a neuroendokrin reguláció a frontális kéregterület kontrollja alatt áll. Legutóbbi években komoly figyelmet keltett az az új megfigyelésük, hogy a központi idegrendszerből olyan gátló anyagot állítottak elő, amely periferiális és centrális gátló hatást tud előidézni.

Mindezekről a tudományos eredményekről nagy érdeklődést keltő előadásokban számolt be hazai tudományos kongresszusainkon, valamint 1954-ben Prágában és Lipcsében, 1955-ben a Moszkvában tartott VIII. Szovjet Fiziológus Kongresszuson, valamint a Berlinben és ismét Lipcsében tartott nemzetközi tudományos vitákon.

Tudományos munkájával kapcsolatosan Lissák Kálmán a Magyar Tudományszervezésben mindig jelentős részt vállalt. 1948 óta a Magyar Élettani Társaság főtitkára. A Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Osztálya Élettani Bizottságának és az elnökségi Pavlov-bizottságnak megalakulása óta aktív tagja, emellett a pécsi egyetemen a felszabadulás után 2 éven át mint dékán, 2 évig mint rektor működött. Vezetőségi tagja a Természettudományi és Társadalmi Ismeretterjesztő Társulatnak, az MSZT országos elnökségének, a Baranya megyei Békébizottság elnöke, a Városi Tanács és az MDP pártbizottságának választmányi tagja. 1954-ben a megalakult Testnevelési Tudományos Tanács elnöke lett.

Tudományos és tudományszervező munkájának eredményei mellett kiemelkedő, hogy az elmúlt évtized során több fiatal kutató Lissák Kálmán vezetésével a kandidátusi fokozatig eljutott, akiknek kollektívájára már egy iskolának számít.

Mindezek alapján úgy látjuk, hogy a Magyar Tudományos Akadémia célkitűzéseinek megvalósítását segíti elő és egy igen érdemes kutatót ismer el akkor, ha Lissák Kálmán levelező tagot rendes tagjai sorába választja.

Dr. Straub F. Burnó sk.

Dr. Gömöri Pál sk.

T á g a j á n l á s .

Rendes taggá ajánljuk R é n y i Alfréd levelező tagot.

Rényi Alfréd 1949 óta levelező tagja Akadémiánknak. Ez alatt az idő alatt igen tevékenyen vett részt a MTA tudományszervezési tevékenységében: 1949-1953-ig a III. Osztály titkára volt, a Tudományos Minősítő Bizottságnak megalakulása óta tagja, 1950 óta a Matematikai Kutató Intézet igazgatója, valamint számos bizottság igen aktív tagja.

Ami tudományos munkásságát illeti, nem túlzás azt állítani, hogy Rényi az egész világ fiatalabb matematikus kutató nemzedékének egyik legkiemelkedőbb tagja. Igen kiterjedt és értékes munkásságáról tanuskodik 83 önálló vizsgálatot tartalmazó cikke /ebből 23 társszerzőkkel/, valamint az ezekért kapott kétszeri Kossuth-díja, s a "Valószínűségszámítás" című tankönyve, amelynek német fordítása most van sajtó alatt az NDK-ban, s amelyet - bár eddig csak magyar nyelven jelent meg - a Mathematical Reviews is a legmolegebb hangon méltatott.

Rényi tudományos kutatásait egyaránt jellemzi a ragyogó technika és - ami talán még fontosabb - az önálló, új utakat kereső gondolkodásmód. Már kandidátusi disszertációja, amelyben az u.n. quasi-Goldbach sejtés problémáját oldotta meg, lényegesen új gondolatot tartalmazott, amennyiben Linnik "nagy szita" néven ismert módszerének általánosításával jutott el számelméleti eredményéhez. Ennek a gondolatnak a követése vezette el Rényit kedvenc kutatási területéhez: a valószínűségszámításhoz. E téren talán legjelentősebb eredménye abban áll, hogy sikerült neki a feltételes valószínűségi mező fogalmát úgy axiomatizálni, hogy az a szokásos, régebbi valószínűségszámítást speciális esetként tartalmazza. Érthető, hogy egy ilyen új perspektívát megnyitó, alapvető eredmény jelentős nemzetközi elismerést aratott. Egy további fontos vizsgálata a központi határeloszlás tételnek nem független változókra való kiterjesztésével foglalkozik. Ezt a kutatást Kolmogorov, a valószínűségszámítás legkimagaslóbb élő művelője továbbfolytatta. Ennek során Rényinek sikerült egy Steinhaus-féle sejtést megerősíteni, illetőleg megmutatni, hogy az milyen esetekben igaz. További fontos valószínűségszámítási eredménye az összetett Poisson-folyamatokra vonatkozik.

Rényi kutatásaiban az elmélet és a gyakorlat összefonódott egymással. Így a matematikai statisztika területén új alapokra fektette a rendezett minták elméletét, de ezenkívül is alkalmazta vizsgálatait az információ-elméletre és több ipari, mezőgazdasági és kómiái problémára. Rényit rendkívül széles érdeklődési köre tette képessé arra, hogy a valószínűségszámításon kívül is értékes eredményeket ért legyen el a komplex függvénytan, a Fourier sorok elmélete, a kombinatorika, a polinomok algebrája, a geometria és a számelmélet egymástól távolfekvő területein.

Mindent egybevetve, azt mondhatjuk, hogy Rényi Alfréd - noha Akadémiánk legfiatalabb tagja - kiemelkedő tudományos eredményeivel, amelyek nagy nemzetközi elismerést szereztek neki, széles perspektívát látogó tevékenységével, nagy kutatói és szervezői aktivitásával már öséségesen kiérdemelte, hogy működését rendes taggá való megválasztásával becsüljük meg.

Alexits György sk.
Turán Pál sk.
Kalmár László sk.

T a g a j á n l á s .

Rendes taggá javasoljuk Szabó Imre levelező tagot.

Szabó Imre Beregszászon 1912. november 27-én született. Jogi tanulmányait a prágai Károly egyetemen végezte, a felszabadulás előtt közjegyzőhelyettesként, azután pedig 1955-ig az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő Osztályában működött. Ezt a feladatkörét azután is megtartotta, hogy 1949-ben a budapesti egyetemen az állam- és jogelmélet professzora lett. 1949. őszén az Akadémia levelező tagjává választotta. 1955-ben professzori állásának megtartásával az Állam- és Jogtudományi Intézet igazgatója és az Akadémia II. Osztályának osztálytitkára lett.

Szabó Imre a felszabadulás óta jogtudományi életünk egyik irányító egyénisége. A marxista-leninista jogszemléletnek előbb ismertté, majd általánosan követetté tételében igen nagy érdemei vannak. Fejlődésünk fordulópontjain és a tudományos szemlélet szempontjából internacionális jelentőségű események alkalmából mindig ő volt az, aki az elsők között mérte fel világosan megírt, többnyire folyóirati cikkek alakjában megjelent tanulmányokban a helyzet új alakulásából a jogtudományra háruló feladatokat, amivel igen jelentős mértékben támogatta a jogtudomány minden kutatójának marxista-leninista irányu fejlődését. Irodalmi tevékenységét az idemellékelt jegyzék tünteti fel. Önállóan megjelent munkái sorából kiemelkedik "Az emberi jogok mai értelme" c. 1948-ban publikált könyve; "Népi demokráciánk joga" c. akadémiai székfoglaló előadása és "Népi demokráciánk jogi feladatai" c. 1950-ben megjelent programmatikus munkája. Főművének előkészületei során készültek el "A magyar pozitivisták jogbölcselet bírálata" c. 1952-ben az Akadémia II. Osztályának Közleményei közt, "Pikler Gyula állam- és jogbölcselete" c. ugyancsak 1952-ben a Filozófiai Évkönyvben, végül "1848-1849 állam- és jogbölcselete" c. a Jogtudományi Közöny 1954. évi évfolyamában megjelent tanulmánya.

Szabó Imre eddigi munkásságának betetőzését jelenti az Akadémia kiadásában 33 1/2 A/5 iv terjedelemben megjelent "A burzsoá állam- és jogbölcselet Magyarországon" c. műve.

Ez a mű Mária Terézia koráig, tehát arra az időre is visszanyulik, amikor Magyarországon még magyar jogbölcseleti irodalom nem is volt, hanem Martini jogbölcselete volt a követendő és tanulandó elmélet. Ehhez képest Szabó Imre - eltekintve az állam- és jogbölcselet kialakulásáról szóló első fejezettől és Werbőczy nézeteinek megvitatásától, amelyek több évszázadra nyulnak vissza, - közel két évszázad magyarországi jogelmélet irodalmáról ad teljes képet korszakokra tagoltan. A hatalmas anyag feletti teljes uralma a mű minden oldalán megnyilatkozik. A végletekig szétágazó nézeteknek a marxizmus-leninizmus egységes szemléletéből kiinduló óles bírálata minden irányzattal szemben ujszerűen ható, a részletekbe is nélyen behatoló szigorúan tudományos fejtegetésekben nyilatkozik meg. Az állam- és jogelméletnek a maguk korára nagy hatást gyakorló

művelői lekiösznylése nélkül emelkedik feléjük komoly, tudományos, meggyőző érveléssel. Különösen nagy jelentősége van azoknak a fejtegetéseknek, amelyek a Horthy-korszak idején uralkodóvá vált azokat a nézeteket számolják fel, amelyek utóhatása jogtudományunkban helyenként még mindig észlelhető. A felszabadulás utáni jogirodalomunknak kétségkívül a legjelentősebb eredménye Szabó Imrének ez a műve, amely egy kiváló képességű tudós sok évi megfeszített munkájának gyümölcse. Ez a munka méltó elismerést kapott az 1956. évben adományozott ezüst fokozatu Kossuth-díjban. Kiemelést érdemel az az előadása, amellyel az Eötvös Lőránd Tudományegyetem tudományos előadássorozatát április 12. napján megnyitotta. A szocialista törvényesség és a jogalkalmazás problémáiról szóló előadása ezuttal is gondolatokban gazdag, új problémákat felvető és iránymutató volt.

Meg kell említenünk, hogy Szabó Imre tudományszervező tevékenysége, amelyet az Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete vezetőjeként fejt ki, az e megbízatásban eltöltött viszonylag rövid idő ellenére is elismerést érdemel.

Szabó Imre tehát Akadémiánknak kiemelkedő tudományos érdemeket elért levelező tagja, aki az Alapszabályok 10. §.-ának /3/ bekezdéséhez képest minden vonatkozásban kiérdemelte, hogy rendes taggá megválasztassék.

Nizsalovszky Endre s.k.
akadémikus

Molnár Erik
akadémikus.

Buza László
akadémikus.

Fogarasi Béla
akadémikus.

Szászy István
levelező tag

Marton Géza
levelező tag

T a g a j á n l á s.

Rendes taggá ajánljuk Szőkefalvi-Nagy Béla levelező tagot.

70-nél több dolgozata van, amelyekben a modern analízis számos területén a tudomány haladását döntő módon befolyásoló, nagyjelentőségű új eredményeket ért el /a Hilbert-tér lineáris operátorainak spektrál-elmélete, a majdnem periódikus függvények elmélete, ortogonális függvényrendszerek elmélete, továbbá egyéb olyan vizsgálatok, amelyek a funkcionális analízis, valamint a topológikus függvénytant érintik/. - Két idegen nyelvű könyve jelent meg, amelyek közül a későbbi Riesz Frigyes akadémikussal közösen írt mű, és jellemző arra az igen kedvező fogadtatásra, amelyben e művet a világ minden részében részesítették, hogy egy év alatt második kiadására került sor. Ezért a munkájáért Szőkefalvi-Nagy Béla második Kossuth-díjjal való kitüntetésben is részesült.

Mivel Szőkefalvi-Nagy Béla professzornak az utóbbi időben végzett munkásságáról pontos értesüléseim nincsenek, ezért jelen javaslatomhoz még az e tárgyban tartandó ülésen még szóbeli, esetleg írásbeli kiegészítést fogok fűzni.

Varga Ottó s.k.
egyetemi tanár
a MTA levelező tagja.

Szőkefalvi-Nagy Béla 1945. óta, tehát 11 éve levelező tagja a Magyar Tudományos Akadémiának. Matematikai kutató munkássága már régen is komoly nemzetközi megbecsülésben részesült. Az Ergebnisse der Mathematik című nagy Springer-kiadványban, 1942-ben vele írták meg a Hilbert-tér spektrál-előállításairól szóló részt és ennek sikerére mutat, hogy most készül második kiadása. A Riesz Frigyessel együtt írt Lecons d'Analyse Fonctionnelle című könyv hatalmas nemzetközi sikere annyira közismert, hogy annak részletezésére nem is kell talán kitérnünk.

Szőkefalvi-Nagy Béla kutató munkája a matematika két területét öleli fel, elsősorban a konstruktív függvénytant és a funkcionálanalizist. Az elsőt illetően munkáit a rendelkezésre álló eszközök finom felhasználásával elért általánosítások jellemzik. Így pl. a Favard által megindított irányban végleges eredményeket sikerült elérnie, Nyikolszkij és Alexits approximációs vizsgálataival kapcsolatban megállapította a legrosszabbul approximálható függvényeket, Rudin egy ötlete alapján igen egyszerű eljárással megmutatta, hogy legfeljebb meddig terjedhet az általános ortogo-

gondalis függvényekkel elérhető legpontosabb approximáció hatóköre, stb. Mindezek az eredmények elsősorban annak a nagy készségnek köszönhetőek, amellyel Szőkefalvi-Nagy Béla elismerni képes a különböző módszerekben rejlő összefüggéseket és ezek általánosíthatóságát. Ami Szőkefalvi-Nagy Bélának a funkcionál-analízisben elért számos eredményét illeti, azokat ugyancsak jellemzi a nagy tehnikai és erős általánosító képesség. Elég talán példaként a Hilbert-térben definiált funkcionáloknak az adott térből kilépő transzformációira vonatkozó legújabb munkáját megemlítenünk, amely ezt a Neumark által megkezdett témakört jelentősen továbbfejleszti és egységes felfogásban tárgyalja. Ugyanígy említhetjük volna azonban a Hilbert-tér transzformációira vonatkozó számos egyéb munkáját is, amelyek közül nem egy nyomot hagyott a nemzetközi matematikai irodalomban.

Összefoglalva: Szőkefalvi-Nagy Béla megbecsült tudományos munkásságával, valamint a Magyar Tudományos Akadémia tudományos szervezői tevékenységében való aktív és eredményes részvételével feltétlenül megérdemli, hogy egy évtizedes levelező tagság után Akadémiánk rendes tagnak válassza meg.

Alexits György s.k.

Turán Pál s.k.

Rényi Alfréd s.k.

Akadémiánk rendes tagságára javasoljuk Szőkefalvi-Nagy Béla levelező tagot. 70-nél több dolgozata van, amelyekben a modern analízis számos területén a tudomány haladását döntő módon befolyásoló, nagyjelentőségű új eredményeket ért el /a Hilbert-tér lineáris operátorainak spektrál-elmélete, a majdnem periódikus-függvények elmélete, ortogonális függvényrendszerek elmélete, továbbá olyan egyéb vizsgálatok, amelyek a funkcionális analízist, valamint a topológikus függvénytant érintik/. - Két idegen nyelvű könyve jelent meg, amelyek közül a későbbi Riesz Frigyes akadémikussal közösen írt mű és jellemző arra az igen kedvező fogadtatásra, amelyben a világ minden részében a művet részesítették, hogy egy év alatt második kiadására került sor. Ezért a munkájáért Szőkefalvi-Nagy Béla második Kossuth-díjjal való kitüntetésben is részesült.

Szőkefalvi-Nagy Béla tudományos munkásságának a súlypontja az utóbbi években a funkcionál-analízisre, közelebbről a Hilbert-tér és Banach-tér elméletére esik.

Egyik dolgozatában a Banach-terek u.n. általánosított Fredholm-típusú lineáris transzformációival foglalkozik és Atkinson, Krejn és Krasznoszelszkij idevágó eredményeit élesíti. Egy másik dolgozatában egyszerű bizonyítást ad Atkinson azon tételére, amely szerint nem torlódhatnak a végesben azok a komplex értékek, amelyekre az

egyenletnek van nemtriviális megoldása, ahol a V_k transzformációk egy Banach-térnek önmagába való teljesen folytonos lineáris transzformációi, I pedig az identikus transzformáció. A bizonyításra a konturintegráció módszerét használja fel, amelyet előbb már sikerrel használt a perturbációelmélet megalapozásában is.

Dolgozatainak egy újabb sorozatában a következő kérdéskörrel foglalkozik. Legyen adva a H Hilbert-tér korlátos lineáris transzformációinak egy T halmaza. Keresendő a H -t altereként magában foglaló valamely K Hilbert térben egyszerűbb típusú korlátos lineáris transzformációknak egy olyan S - halmaza, hogy H minden f elemére és minden $-ra$ álljon $T f = P S f$, ahol P a H alterre való merőleges vetítést jelenti; ezt Szőkefalvi-Nagy röviden a $T = p r S$ formulával fejezi ki. Sz. Nagy először is szükséges és elegendő feltételt ad arra, hogy a transzformációknak egy A_n sorozata egyetlen önadjugált a transzformáció hatványaival

$A_n = p r A^n$ alakban legyen előállítható; ebből könnyen adódik Kadison egy másik úton talált egyenlőtlensége. Egy másik dolgozatában bebizonyítja, hogy bármely T kontrakció hatványai $T^n = p r U^n$ alakban állíthatók elő, ahol U unitér transzformáció; e tétel folytonos analogonjaként kontrakciók gyengén folytonos félosoportjait unitér transzformációk erősen folytonos félosoportjainak projekciójaként fejezi ki. Így a kontrakciókra vonatkozó ergodikus tételek az unitér transzformációkra vonatkozó megfelelő tételekből nyerhetők, s ugyanakkor kiadódnak Neumann és Heinz bizonyos, kontrakciókra vonatkozó egyéb tételei is. Sz. Nagy eredetileg a spektrálemélet módszereit alkalmazta e tételek bizonyítására, egy újabb dolgozatban azonban sikerült egy ettől az elmélettől függetlenül nyerhető tételt találnia, amelynek az említett tételek következményei. A szóbanforgó általános tétel u.n. pozitív definit operátorfüggvényekre vonatkozik és később sikerült ezt a tételt úgy általánosítani, hogy belőle egyéb rokon tételek is kiadódnak, így Najmark tétele az általánosított spektrálseregekről és Halmos tétele az u.n. szubnormális transzformációkról.

Sz. Nagy e vizsgálatai máris élénk visszhangot váltottak ki, bár összefoglaló közlésükre csak nemrég került sor: a Riesz-szel együtt írt könyvük 3. francianyelvű kiadásának függelékében /Budapest, Akadémiai Kiadó - Páris, Gauthier-Villars, 1955./ Megemlítendő, hogy a mű orosznyelvű kiadása /a 2. francia kiadás alapján/ Moszkvában, a Külföldi Irodalom Kiadójánál megjelent; né-

metnyelvű kiadása Berlinben most készül; angolnyelvű kiadása Amerikában már megjelent, kínai nyelvű kiadására az előkészületek Kínában szintén folynak.

Sz. Nagy Bélának a valós függvénytanal kapcsolatos munkásságából megemlítendő egyetemi tankönyve: "Valós függvények és függvénysorok", valamint az az újabb dolgozata, amely tetszőleges ortogonális rendszer szerint való sorfejtés részletösszegei által elérhető approximáció nagyságrendjével foglalkozik. Utóbbiban lényegében azt bizonyítja be, hogy bármely r és λ esetén $r = 0, \lambda = 0$ esetén azoknak az $f(x)$ függvényeknek az osztályára, amelyekre $f(x) \in L^p$, közönséges Fourier sorral való megközelítés bármely L^p metrika mellett a lehető legjobb nagyságrendű az összes ortogonális sorfejtések közül.

A funkcionálanalízisen és valós függvénytanon kívüli matematikai kérdések is foglalkoztatják Sz. Nagy Bélát: egy cikke van újabban a konvex testek elmélete köréből és egy cikke van jelenleg a matrixok elméletéből.

Ez év januárjában a Szovjet Tudományos Akadémia meghívására résztvett és előadást tartott a moszkvai Funkcionálanalízis Konferencián; kivüle még csak Riesz Frigyeset és három kiváló lengyel matematikust hívtak meg személy szerint erre a jelentős összejövetelre.

Szőkefalvi-Nagy Béla rendes taggá való választását fentiekén kívül még azért is indokoltnak tartjuk, mert szerintünk ő mint Riesz Frigyes egyetlen munkatársa és tanítványa van hivatva arra, hogy Riesz Frigyes szellemét a magyar tudományos és egyetemi életben fenntartsa.

Egerváry Jenő s.k.
egyetemi tanár
akadémikus

Varga Ottó s.k.
egyetemi tanár
az MTA levelező tagja

T a g a j á n l á s.

Rendes tagnak ajánljuk W i n t e r Ernő levelező tagot.

Winter Ernő tudományos munkássága a hazai rádiócsőgyártás terén, de nemzetközi viszonylatban is rendkívül nagy jelentőségű. Munkásságának köszönhető a magyar rádiócsőgyártás kifejlesztése és világhirneve.

Kezdeti kutatómunkásságának eredménye a redukciós bárium fémgőz eljárás kidolgozása oxidkatódok előállítására, amely 5 magyar és 34 külföldi szabadalmat biztosított. Ezzel az eljárással a magyar ipar a világ legjobb rádiócsőveit állította elő, amellyel csak a Philips csövek voltak minőségben összemérhetők. Elsőnek sikerült megállapítania a szabad fémbárium jelenlétének szükségességét az aktív oxidkatódban.

Jelentős kutatómunkát végzett a termikus rácsemmisszió megszüntetése céljából ráosok bevonására nemesfémekkel /arannyal v. ezüsttel/. Ezekkel a kutatásokkal kapcsolatban sikerült tisztázni az oxidkatódok emissziós mechanizmusát. Ez a módszer a termikus rácsemmisszióra különösen kényes csöveknél még ma is világszerte használatban van. A speciális antimikrofonikus csövek kidolgozásával kapcsolatos munkássága eredményeképpen a magyar ipar a mikrofónia szempontjából 10 éven keresztül az egész világ legjobb csőveit gyártotta.

Foglalkozott kettős vezérlésű végerősítőcsövek kifejlesztésével a pentódák pótlására. A háromrácós csövek működési elmélete tisztázásának eredményeképpen sikerült a pentódákkal egyenértékű és azoktól szabadalmilag teljesen független csöveket kifejlesztetni és így a magyar csőgyártás utjából a legnezebb akadályt elgördíteni.

Wolfram magfémekkel bíró oxidkatódokkal kapcsolatos kutatómunkája világviszonylatban a legjobb minőségű oxidkatódhoz vezetett.

Széleskörű kutatómunkát végzett eltérítéssel dolgozó keverőcső kifejlesztésére és virtuális katódra vonatkozóan. A kutatások eredményeképpen sikerült olyan keverőcsöveket előállítani, amelyek bemenő impedanciáját, sörétzaja az októdák és triód-hexódák sörétzajának egynegyede volt; frekvencia elhúzás szempontjából egyenértékűek voltak a triód-hexódákkal.

A nagy sokszorozási tényezővel bíró szekunderemissziós katódok kifejlesztésére irányuló kutatásai nemzetközi viszonylatban is új eredményekhez vezettek és lehetővé tették egész kis sötétterammal bíró elektronsokszorozók előállítását.

Fontos eredményt jelentett nagy élettartamu, nagy terhelhetőségű speciális oxidkatódra vonatkozó kutatómunkája és ezzel kapcsolatban a külföldiekkel azonos elektromos adatokkal bíró, de csak félfűtőteljesítményt igénylő telepés csövek kifejlesztése. Ezek

- 2 -

a csövek exportunk jelentős tényezőivé váltak.

A katodmagfémre vonatkozó kutatásaival /1946-47/ másfél évvel az amerikai megállapítások előtt sikerült tisztázni a szilícium szerepét a magfémekben.

Speciális, világviszonylatban újszerű katódtypust fejlesztett ki a készletkatódokban lejátszódó fizikai és kémiai folyamatok tisztázása révén. Az új katód bizonyos mikrohullámú elektroncsövekhez az eddig ismert legjobb izzókatódnak tekinthető. Segítségével bizonyos eddig meg nem oldott elektroncső problémák váltak megoldhatókká. /1954./

Az 1954-55. évben olyan új elvek elméleti kialakításán dolgozott, amelyek újszerű elektroncsövek kifejlesztését teszik lehetővé.

A tudományos kutatás terén elért legújabb eredményeiről az 1954. évben megtartott Híradástechnikai Konferencián két előadásban számolt be. Egyik előadása az elektroncsövek fejlesztési irányairól szólt és 1955-ben jelent meg az Akadémia Műszaki Tudományok Osztályközleményében. Másik előadása "a szekunderemisszió szerepe a nagyfeszültségű elektroncsövekben" területen elért eredményeit ismertette.

A "Vákuumtechnika II." c. könyvben az oxidkatódokról szóló előadása nyert publikálást.

Winter Ernő felsorolt eredményei csak egy részét jelentik munkásságának. Tudományos kutatómunkájának gyakorlati értéke és az iparban való felhasználhatósága szabadalmain keresztül is megítélhető, de ennél lényegesen szélesebbkörű. Magyarországon jelenleg 65 érvényes szabadalma van és benyújtás alatt áll kb. 10 szabadalma. Külföldi szabadalmainak száma kb. 200 fölött van.

Az elmúlt évben több hónapot töltött a Szovjetunióban, ahová tanácsadóként nyert meghívást.

Barta István lev. tag s.k.

Bognár Góza s.k.
lev. tag

Millner Tivadar lev. tag s.k.

LEVELEZŐ TAGOK

1956

T a g a j á n l á s .

Levelező tuggá ajánljuk dr. B a l ó J ó z s e f professzort.

Baló József a magyar kóronctani és rákkutatás területén az elmúlt évtizedekben kiváló munkát végzett. Kutató munkásságára a felszabadulás utáni időben elért eredményei teszik a koronát, amely eredmények szakmája területén nemzetközi viszonylatban is nevét ismertté, sőt elismertté tették.

Kinagasló eredményeket ért el a kötőszöveti rostok szerkezetének kutatásában, melyekben a kollagen és elasztikus rostok szerkezetét vizsgálva, ezeknek pathológiás körülmények közötti jelentőségére mutatott rá. Különösen kiemelkedőek azok a munkák, amelyekben a normális és pathológiás érfalszerkezet elváltozásainak lényegére derít fényt.

A hasnyálmirigyből feleségével, mint munkatársával előállították az elasztasét kristályos állapotban is, amely felfedezés nevét biokémikus körökben is ismertté tették. Az elasztaséval kapcsolatos vizsgálatai a rugalmas rostok pathológiájának eddig nem ismert jelenségeinek elemzéséhez nyújtottak lehetőséget. Neve a fenti téma területén a legelsőik közt van nemzetközi viszonylatban.

Kiváló munkát végzett a rákkutatás területén is, megadva a tüdő adenomák keletkezésének magyarázatát, a szövetek csökkent oxidációja, a szövet anoxaemia alapján. Felfedezte a szövetek oxidoredukcióját befolyásoló komplexek rákellenes hatását és rámutatott az urethán tartalnu gyógyszerek rákkeltő hatására.

Ezen általános feltűnést keltő tudományos munkáin kívül részt vesz, mint az Akadémia két főbizottságának tagja a tudományos-vező munkákban. Ezeket a munkákat lelkesedéssel végzi.

Megtanult oroszul, ami lehetővé tette számára a szovjet szakirodalom alapos megismerését, amit munkájában mindenkor felhasznál.

Mint a MSZT orvosi osztályának elnöke, igen figyelemreméltó eredményeket ért el a szakma területén a szovjet-magyar kapcsolat sikeres kiépítésében.

Baló Józsefnek a mellékelt dolgozatok és könyvek írása mellett számos belföldi és külföldi előadása hangzott el nagy sikerrel. Ezeknek alapján bátran állithatjuk, hogy őt a legnevesebb szakemberek közé sorolhatjuk.

A fentiek indokolják, hogy Baló József a MTA levelező tagjai között foglaljon helyet.

Törő Imre sk.

Issekutz Béla sk.

T a g a j á n l é s.

Levelező tagnak ajánljuk B o n e d i k t Ottó egyetemi tanárt.

Bonédikt Ottó 1897-ben Budapesten született. Értelmiségi származású. Egyetemi tanulmányait Bécsben végezte, ahol 1930-ban a műszaki tudományok doktora címet nyerte el.

1918-ban Budapesten belépett a Kommunisták Magyarországi Pártjába. A proletárdiktatura bukása után letartóztatták és internálótáborokba vitték, 1920-ban Bécsbe szökött. Bécsben az Osztrák Kommunista Pártban vezető funkciót töltött be, több ízben tagja volt a Központi Bizottságnak, sőt a Politikai Bizottságnak is.

1932-ben a szovjet kormány meghívására a Szovjetunióba, Moszkvába utazott.

A Szovjetunióban 1932-39-ig a Kirov-Dinamo Villamosgép Gyárban tudományos tanácsadóként dolgozott és irányította egyik találmányának kidolgozására a gyárban folyó munkát. 1939-ben meghívást nyert a Moszkvai Vasúti Műegyetemre, ahol tanszékvezető tanárként működött. 1955. évben tért haza Magyarországra, ahol a Különleges Villamosgépek Tanszékén egyetemi tanári funkciót tölt be.

A villamosgépek mágneses körei számításra szolgáló új módszerének kidolgozásával kapcsolatos, a moszkvai Energetikai Intézetben megvédett doktori disszertációja alapján 1937-ben elnyerte a műszaki tudományok doktora címet.

Tudományos munkássága igen széleskörű.

1934-ben új elméletet dolgozott ki egy újfajta 50 periódusú egyfázisú kommutátoros vontatómotor építésére. A tervek alapján a Dinamo Gyár fel is épített egy nagyteljesítményű vontatómotort, amely mindenben igazolta az elmélet helyességét. A kérdéssel kapcsolatos elméleti problémákról és kísérleti eredményekről több cikke jelent meg az Elektroszesatvo-ban, továbbá a Vosztnik Elektropromislennisztiben. Az új vontatómotor leírása megtalálható az idevágó szovjet tankönyvekben is.

Széleskörű munkát fejtett ki /1936/ a villamosgépek mágneses körei számítására szolgáló új módszerek kidolgozásával. Ezzel kapcsolatban négy cikke jelent meg az "Elektroszesatvo"-ban, kettő pedig a "Bulletin Zavoda Dinamo" c. tudományos folyóiratban.

1948-ban a Transzszaldorizdatelsztvo állami kiadó "Vontatás célját szolgáló villamosberendezések" címen kiadta egy könyvét, amely az erősen telítődött egyenáramú gépek, különösen a vontatómotorok nomografikus számításának problémáival, továbbá a fázisváltóban és a villanoshajtás céljaira használható hasonló gépekben lejátszódó jelenségek vektor ábrázolásának új módszereire és a feszültségnek az említett gépekben előforduló aszimmetriája kiküszöbölésének problémái megoldására irányuló tudományos kutatómunkásságának eredményeit tartalmazta.

Az utobbi években /1953/ rendszerbe foglalt új nomografikus módszereit tartalmazó könyvét "Villamosgépek erősen telítődött és bonyolult mágneses körei számításának nomografikus módszere" címen 1953-ban adták ki Moszkvában. Ez a könyv rövidesen magyar nyelven az Akadémiai Kiadónál fog megjelenni.

Éveken keresztül foglalkozott egy általa feltalált, autodinnek nevezett új villamosgép részletes elmélete és fő gyakorlati problémáinak kidolgozásával, amely egy négy gépből álló gépcsoportot egyetlen géppel helyettesíti. Miután a próbagépek a kidolgozott elmélet helyességét teljesen igazolták, a szovjet kormány rendeletet adott ki az autodin megvalósítására. Az utobbi években az autodin kisebb szériákban való építése már megkezdődött.

1955-ben "Új villamosgép autodin" cím alatt újabb könyve jelent meg a Szovjetunióban, amelyet az Akadémiai Könyvkiadó német nyelven fog a közeljövőben megjelentetni.

A felsoroltakon kívül foglalkozott még a következőkkel:

Kidolgozta egy új átalakítógép elvét, amely a hegesztőgenerátort egy géppel van hivatva helyettesíteni. Foglalkozott a kommutátoros motorkocsi építése főbb problémáinak megoldásával. A Moszkvai Vasuti Műegyetemen egy vezetése alatt álló tudományos kollektíva kidolgozta egy általa feltalált diesel mozdony tervezetét, amelyben váltakozóáramú kommutátoros generátor aszinkron vontató motorokat táplál.

Egy másik tudományos kollektíva kidolgozta egy általa feltalált olyan átalakítógép tervezetét, amely váltakozóáramú egyenáramú feszültséget állandó nagyságú váltakozóáramú feszültséggé alakít át.

Fentieken kívül több olyan tudományos munkája van, amelyek jellegüknél fogva nem hozhatók nyilvánosságra. Ezek terjedelme kb. 80 ivnyi.

Benedikt professzor, mint a Magyar Tudományos Akadémia Energetikai Főbizottságának és Villamos Szakbizottságának tagja tevékenyen veszi ki részét a bizottsági munkából és értékes tanácsaival támogatja azokat. Elsősorban a még most is vitatott vasutvillamosítási kérdésben nyújt erős segítséget.

Előadásai - melyek egyikét az általa kidolgozott autodin nevű új erősítő gépről tartotta, valamint az ugyancsak általa kidolgozott erősen telített mágneskörök számítására vonatkozó /világirodalmi téren is teljesen új/ előadása - nemcsak a szakterülete minden apró részletében otthonosan mozgó tudóst jellemzik kitűnően, hanem az egészen elsőrangú előadót, aki a rokon szakmák számára érthetően, sőt élvezetesen képes tájékoztatást adni. Előadásait hatalmas érdeklődéssel fogadják.

3 -

Igen fontos szerepet tölt be, mint a Különleges Villamosgépek Tanszéke tanszékvezető tanára, a tanszék munkájának szervezésében.

Fentiek alapján javasoljuk Benedikt Ottó levelező taggá való megválasztását.

Verebély László s.k.
levelező tag

Kovács K. Pál s.k.
levelező tag

Hevesi Gyula
levelező tag

T a g a j á n l á s .

Levelező taggá ajánljuk Erdős Pál-t.

Erdős Pál megjelent matematikai dolgozatainak száma 226, több áll megjelenség alatt; a megjelent dolgozatok a /126/ és /150/ kivételével mind különbözők, magyar nyelven megjelent disszertációja azonos a /148/-as dolgozattal /ezek nem időrendi sorrendben vannak rendezve/. E termékenység 43 éves korát tekintve és matematikára transzponálva egyenes Mozartnak nevezhető. Munkáinak legszembetűnőbb általános jellemvonása a széles körben mozgó témaválasztás. Ezek egy osztályozása és igen vázlatos ismertetése a következő volna /sorrendjük semmi-estre sem akarja jelentőségüket is rangsorolni. A dolgozatok utáni szám a dolgozatlistára vonatkozik/.

1./ aszimptotikus számelmélet.

Ebben a legkülönbözőbb additív és multiplikatív számelméleti módon definiált számságokat tárgyalja szellemes arithmetikai módszerekkel. Ennek az elemi aszimptotikus számelméletnek nevezhető iránynak ma nincs is nagyobb mestere nála. Különösen jelentősek e téren az u.n. additív számelméleti függvényekre vonatkozó munkái /4/, /11/, /15/, /64/, /86/, /97/, /102/, /105/, /109/, /110/, módszerei és eredményei, valamint a prímszám-tétel régóta keresett arithmetikai bizonyítása /104/, melyet A.Selberggel egyidejűleg talált és melyért az 50-es évek elején az U.S.A.-ban élvén ott a legnagyobb arithmetikai-algebrai díjat, a négyévenként kiosztandó Cole-prizet nyerte el. A prímszámelmélet majdnem mindegyik klasszikus tételére talált egyszerűbb bizonyításokat; ezek sorozata Csebisev tételének új bizonyításával kezdődött el /134/, melyet első éves egyetemi hallgató korában talált és publikált /52/ dolgozatában a Factorisatio Numerorumról már megtaláljuk csiráit azon módszerünk, mely a prímszám-tétel elemi bizonyításához elvezetett. /56/ dolgozatában elemi úton jut el Hardy és Ramanujannak a korlátatlan partitioakra vonatkozó mély aszimptotikus formulájához. Nagy visszhangra talált további idevágó eredményei közül azon dolgozata /130/, mely Hinesin egy tételét általánosította és bizonyítását egyben lényegesen egyszerűsítette, mely szerint /csak egy nevezetes speciális esetet említve/ egy tetszőleges pozitív ϵ Snirelman-sűrűségű új sorozathoz a prímszámok 0-al kiegészített sorozatát hozzáadva az új sorozat Snirelman-sűrűsége növekszik.

2./ Egyéb arithmetikai dolgozatok.

Idő tartoznak az euklidészi algoritmusra vonatkozó munkája /17/, mely nagy hatást gyakorolt. Több igen szellemes dolgozatban //2/, /22/, lényegileg lezárta azon régikeletű kérdést, vajjon mikor lehet konsekutív egészek szorzata hatványszám; ezeken kívül több dolgozata /27/, /136/, szől diofantikus egyenletekről. Ide sorolhatók a quadratikuss alakokról /18/, /133/, a lánctörtbefejtés arithmetikájáról /20/, a diofantikus approximációk elméletéről /178/ és a színgeometriáról /31/ írott dolgozatai is.

3./ Általános sorelmélet.

Már számelméleti vizsgálatai -és különösen döntő módon prinszántótel-bizonyítása - vezették át a Tauber-típusú tételre /180/. De azóta nevezetes idevágó eredményeket ért el az Euler- /226/ és Borel-szummációra vonatkozó u.n. "high-indirect"-tételtek területén is, valamint Riemann átrendezési tételének a C_1 -szummálásra való átvitelével /218/. Jelentős eredményeket ért el az újabban fejlődő általános szummációelméletben is /85/, /94/, /191/.

4./ Trigonometrikus és hatványsorok.

Az általános sorelmélet mellett nagy figyelmet szentelt a fentjelzett klasszikus kérdéseknek is. Ezen vizsgálatai közül kiemelhető egyrészt Lusin egy tételét messze általánosító tételre /215/, mely szerint /csak egy speciális esetet említve/ van oly $z = n_1, n_2, \dots$ - sorozata a pozitív egészeknek, hogy a

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{z^n}{n!}$$

hatványsor az egységkör kerületének minden pontjában divergens, másrészt Fatou példáit lényegesen egyszerűsítő azon példái /213/, melyekkel megmutatja, hogy egy $|z| < 1$ -ben konvergens hatványsor egy null-halmaz hiján minden sugár mentén abszolút értékre tarthat a + -hez. Nevezetes eredményekre vezettek a hatványsor konvergenciakörének kerületén a divergenciahalmazok természetére vonatkozó vizsgálatai /225/, így kimutatta, hogy minden F -halmaz, amelynek logaritmusikus Hausdorff-értéke 0, lehet pontos divergenciahalmaza folytonos hatványsornak. Ugyaníly tételt mutatott ki folytonos függvények Fourier-sorára is. További idevágó nevezetes eredménye Pólya azon problémájának megoldása /219/, milyen feltételt kell az $f(z) = \sum_{n=0}^{\infty} a_n z^n$ egész függvény

$$\frac{f(z)}{z^n} = 1$$

lőgyen, ahol m/r ill M/r , mint szokás $f(z) = \sum_{n=0}^{\infty} a_n z^n$ - nek az $z = r$ körön vett minimumát illetve maximumát jelenti. Kimutatta, hogy ehhez szükséges és elégséges feltétel a

sor konvergenciája. Egyszerűbb bizonyítást talált Pólyának a Fabry-féle hézag-tételt megfordító tételére is /174/. Laurent-Schwartz-tól függetlenül, vele egyidőben közölte azon tételt, S Bernstein egy klasszikus tételre kiegészítésképp /116/, hogy ha ρ_n számsorozat $\rho_n \leq 1$ pozitív egészek, melyekre $\sum_{n=0}^{\infty} \rho_n z^n$ konvergens és $\rho_n \leq 1$ szakaszon egyenletesen approximálható ρ_n alakú polinomokkal tetszőleges pontossággal, akkor $f(z)$ -ben analitikus függvény. Egy további jelentős eredménye a függvénytan határán az egydimenziós zárt ponthalmazok transzfinit átmérője és logaritmusikus mértéke közötti kapcsolat megvilágítása /16/.

5./ Polinomok,

A komplex függvénytan jelentőségeit csirájukban mutató polinomok elméletének különböző kérdéseivel számos dolgozata foglalkozik. Ezek közül kiemelhetők azon eredmények /67/, amelyek szerint, ha egy n-edfoku $f(x) = \dots$ polinomra

nem túl nagy, akkor $f(x)$ gyökei az origóból kiinduló szögterekben "egyenletesen" vannak eloszolva. Ezáltal Jentzsch és Erhardt Schmidt nevezete tételei egységesen nyerhetők voltak. Sok extremumtétele közül kiemelem egy I.Schur által részlegesen megoldott feladat feljes megoldását /57/, mely

$\max_{|x| \leq 1} |f'(x)|$ értékét keresi azon n-edfoku $f(x)$ polinomok körében, melyekre $f(1) = f(-1) = 0$

nevezetes kiegészítést adva Markoff klasszikus tételének.

6./ Konstruktív függvénytan.

Sokirányu eredményeket ért el a Lagrange és Hermite-Fejér interpoláció konvergencia-elméletében. Hogy csak a legfrappánsabbakat említsük, megmutatta, hogy van oly $f(x)$ -ben folytonos $f(x)$ függvény /51/, melynek a T-matrixon képzett Lagrange-interpolációs polinomjai $L_n(f)$ -hez konvergálnak és másik ugyancsak $f(x)$ -ben folytonos $f_2(x)$, amelyre /146/ ezen interpolációs polinomok számtani közöpei majdnem mindenütt divergálnak. Ezen eredmények érdekessége abban áll, hogy a Fourier-sorral való bizonyos formális analogia után teljesen váratlanok, éppugy, mint /44/ dolgozatának eredménye. Viszont fontos pozitív eredményt ad /42/ dolgozata, mely szerint igen általános alappontrendszerek esetén az $L_n(f)$ -interpolációs polinomokra

$$\int_a^b [f - L_n(f)]^2 dx \rightarrow 0$$

ha csak $f(x)$ -ben korlátos és R integrálható. Az orthogonális polinomok egy, az interpolációra alapozott elmélete található a /43/ és /48/ dolgozataiban. Igen szép idevágó tételeket tartalmaz csirájukban a /103/ dolgozata is, a partos korlátokat megadva a Fejér által bevezetett normális alappontrendszerek pontjaira, valamint a /223/ dolgozat, melyből egy "finom" és egy "durva" konvergenciaelmélet létezése derül ki.

7. Valószínűségszámítás.

Szorcán idevágó dolgozatai mellett a valószínűségszámítási gondolkozásmód másirányu munkáinál is igen erős; additív számelméleti dolgozatai mellett elég a /206/ dolgozatára hivatkozni az \dots kérlenczen egyenletesen, de nem abszolút-konvergens hézagos hatványsorokról. Talán még szobben látszik ez a /210/ dolgozatában, ahol idevágó módszerekkel bizonyítja be, hogy a \dots egyutthatós n-edfoku egyenletek "kevés". kivétellel olyanok, hogy valós gyökeik száma "közel"

Szerencsés esetben valószínűség-számítási /55/ nevezetű dolgozatában az iterált logaritmus tételének szimptotikus scrrá való finomítását adja meg a diadikus kifejtés esetében. Fontos eredményeket tartalmaznak a Brown-mozgásról írott /204/, /206/ dolgozatai. A /175/ dolgozatában ezen meglepő tényrt találta Kac, Salom és Zygmund vizsgálataink kiegészítésül, hogy van egy számsorozat és 1-periodusu integrálható $f(x)$, hogy

Logos ki pozitív nollett

/189/ dolgozatának szép eredménye szerint, ha $f_1(x)$, $f_2(x)$, ...

mérhető függvények egy téren közös eloszlásfüggvénnyel /a teljes tér mértéke 1/, akkor S_n -el jelölve azon x-ek halmazának mértékét, melyekre

annak szükséges és elégséges feltétele, hogy $\sum S_n$ konvergáljon, az, hogy a közös eloszlásfüggvényre

és

álljon fenn.

8./ Kombinatorika, gráfelmélet, halmazelmélet.

Az idevágó dolgozatok jellemzése azért nehéz, mert nehéz, mert kombinatorikus jellegű segédtelemek és okoskodások egyéb dolgozataiban is nagy számban fordulnak elő. Kifejezetten kombinatorikus jellegű dolgozatok közül talán a legfontosabbak az u.a. latin négyzetek számának aszimptotikus meghatározására vonatkozó /111/ dolgozata és a /171/ számú dolgozat, amelynek főeredménye nem is sejteti, hogy itt kombinatorikus tételről van szó. Ezen főeredmény azt mondja ki, hogy minden $k \geq 4$ -hez van olyan egész $g(k)$, hogy a síkon bárhogy adva $g(k)$ számú különböző pontot ezek között van k olyan, melyek konvex k -szöget alkotnak. Gráfelméleti dolgozatai közül a /161/ a végtelen gráfok színezési kérdéssel foglalkozik. Ebben kimutatja, hogy ha egy végtelen gráf minden véges részgráfja k színnel megszínezhető /azaz bármely szögpontja megszínezhető a k -szin valamelyikével úgy, hogy bármely két különböző színű szögpontokat köt össze/, akkor maga a gráf is megszínezhető a mondott értelemben k színnel. A véges gráfok egy Euler-vonalának létezésére vonatkozó klasszikus tételt a /126/ dolgozatban kiterjeszti végtelen gráfokra, szükséges és elégséges feltételeket adva meg az esetben is /végtelen/ Euler-vonal létezésére. Szép eredményeket tartalmaznak idevágó /100/, /89/ és /220/ dolgozatai is. A gráf- és halmazelmélet érintkezései területén mozognak ezen dolgozatai, amelyek a binár relációk elméletének alapfeladatát magasabb számosságok körében tárgyalják /128/ /190/ e vizsgálatai adták az impulzust Fodor Góza tavalyi kandidátusi értekezéséhez. Halmazelméleti dolgozatai is bővelkednek fontos eredményekben, a lengyel halmazelméleti iskola sok problémáját megoldva; ezek valamelyest részletesebb ismertetésre a rendelkezésre álló helyen lehetetlen.

Munkái hatására legyen szabad azon könyvek listáját idéznünk, amelyekbe eddigi eredményei belekerültek, az illető dolgozat számának feltüntetésével.

- 16.: R.Nevanlinna: Eindeutige analytische Funktionen. II.kiadás.
- 17.: G.H.Hardy and E.M.Mailand Wright: An introduction to the theory of numbers.
- 42.: G.Szegő: Orthogonal Polynomials.
E.Feldheim: Theorie de la convergence des procédés d'interpolation et de quadrature mécanique. Memerial des Sc.Math.vol.95.
Ja.L.Geronimus. Teorija ortogonalnych mnogoclenov.
I.P.Natanszon: Konztruktivnaja teorija funkcu.
- 43.: J.A.Shohat and J.D.Tamarkin: The problem of moments.
- 48.: Ja.L.Gerontimus l.c.
- 50.: C.Kuratovski: Topologie.
- 96.: E.Trost: Primzahlen.
- 99.: Rényi A.: Valószínűségszámítás.
- 117.: L.Bieberbach: Analytische Fortsetzung.
- 130.: E.Landau: Neuere Ergebnisse der additiven Zahlentheorie.
- 134.: E.Trost l.c.
- 142.: E.Landau l.c.
- 152.: Ja.L.Geronimus l.c.
- 174.: L.Bieberbach l.c.

Erdős Pál világszerte nagy tekintélynek örvendő matematikus, nagy irodalmi visszanggal. Munkáinak főjellegzetessége a bizonyítási erő és egész különösképp egy ellenpéldakonstruáló képesség, mely rendkívüli kombinatorikus érzékkel párosul. Dolgozatai igen tömören vannak megírva, ami nem teszi könnyűvé tanulmányozásukat. Vérteli matematikus, akinek a nagy problémák mellett a matematikai aprómunkákra is marad ereje és kisebb fontosságú munkái is mindig tartalmaznak meglepő bizonyítási ötletet. Különös képessége van ahhoz, is, hogy rendkívül hamar beleélje magát más matematikusok problémáiba és azokhoz majdnem hihetetlen gyorsasággal lényegét érintő módon hozzá tud szólni; erről tanuskodik az is, hogy eddig 52 társszerzővel van közös dolgozata, mint a mellékelt irodalomjegyzék mutatja. Kívánatos, hogy a képességeit idchaza az eddiginél jóval nagyobb mértékben fejthesse ki; akadémiai levelező taggá választásával Akadémiánk egy jelentékeny tudományos egyéniséggel gazdagodna.

Alexits György sk.
 Turán Pál sk.
 Rényi Alfréd sk.

T a g a j á n l á s .

Levelező taggá ajánljuk Földi Zoltánt, a kémiai tudományok doktorát.

Földi Zoltán a budapesti Műszaki Egyetemen szerezte meg vegyészmérnöki oklevelét /1918/ és azóta a Chinoin vegyészeti gyár kötelékében működik. Tudományos munkássága olyan sokoldalú, hogy annak itt közelebbi felsorolásától és ismertetésétől eltekintünk, csupán azt jegyezzük meg, hogy számos felfedezése és eljárása /pl. aromás szulfosavészterekkel történő alkilálás, aromás szulfovegyületek elbontása olefinekké, stb. stb./ a nemzetközi irodalomban is jól ismert és a nemzetközi tankönyvekben is szereplő módszerek.

Földi Zoltán a magyar kémiai kutatásnak kimagasló egyénisége. Gyógyszervegyészeti kutatásai közben mindig szem előtt tartotta a tudományos szempontokat, a munkák folyamán felmerült tudományos eredményeit rendszeresen közölte hazai és külföldi szaklapokban. ~~Ezeknek a munkáknak a jegyzékét mellékeljük.~~

Tudományos munkássága mellett igen jelentős része van Földi Zoltánnak a hazai gyógyszergyártásnak igen magas színvonalra emelésében is, ezzel igen jelentős mértékben járult hozzá nemzetgazdaságunk fejlesztéséhez, különösképpen pedig külföldi kivitelünk fokozásához. Hangsúlyozni kívánjuk azonban azt, hogy elsősorban igen rendszeres és jelentős tudományos munkássága az, amelynek alapján Földi Zoltánt a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjául ajánljuk.

Müller Sándor sk.
a Magyar Tudományos Akadémia
levelező tagja

Vargha László sk.
a Magyar Tudományos Akadémia
levelező tagja

a javításán
társatalanul

T a g a j á n l á s.

Levelező tagnak ajánljuk K o r a c h Mórt, a műszi tudományok doktorát.

Korach Mór 1888-ban született, értelmiségi származású. 1911-ben végezte a Budapesti Műegyetemet. 1912-ben főleg politikai okokból - Olaszországba vándorol. Itt Páduában egyetemi tanársegédként Panebianco professzor mellett dolgozik. Később Faenzában a kerámiai kutatóintézet és iskola műszaki tagozatának szervezője és irányítója. 1925-ben meghívást kap a bolognai egyetemre az akkor megalakított mérnök-vegyészeti főiskola vegyipari gépészeti tanszékének vezetésére. Ebből az alkalomból adja ki az első olasz kerámiai-technológiai tankönyvét. A bolognai egyetemen fiziko-matematikai tanulmányokat folytat és egyetemi oklevelet nyer a germán filológiából is.

Kerámiai kutatásai a kerámiai ipar ugyszólván minden területére kiterjedőek.

Első kutatásai a cassius biborra vonatkoznak, és több éven át az olasz kerámiai nyersanyagok tanulmányozásával és ipari alkalmazásával foglalkozik. Vizsgálatokat folytat a kőanyaggyártásnál zsugorító nyersanyagként egy abruzzai cinerit /vulkáni hamu/ felhasználására, valamint alacsony hőfokon zsugorodó oxidos olasz nyersanyagok megismerésére és alkalmazására. Foglalkozott a középkori olasz relief-festéssel kapcsolatban majolika-technikai kutatásokkal, az alkáliföldfémoxidok kerámiai szerepével stb.

1923-ban kezdett kemencetechnikai tanulmányokkal foglalkozni. Kezdeményezésére vezették be Olaszországban a kerámia elektromos égetését, amellyel az olasz kerámiaipar az egész világon élenjáróvá vált. A világ első ipari méretekben működő magas hőfoku elektromos alagut-kemencéi Korach Mór tervei alapján épültek fel Olaszországban. Dodekannézosz kormányzójának meghívására 1932-ben megtervezett és megindított egy műfajaszgyárat Rhodosz szigetén, amely ma is működik.

Kemencetechnikai munkáival párhuzamosan foglalkozott a kerámia területén:

- a. / egy magnéziumtartalmu kordierites hóálló porcelán kidolgozásával. Ezzel kapcsolatos kutatásai során alkalmazta először ezen a téren a rásó fényt mikroszkópiái kristályvizsgálatokra.
- b. / Kidolgozta egy új csempegyártási eljárásnak, a kervitcsempének technológiáját, melynek gyártása Olaszországban, Franciaországban és Marokkóban folyik. Ez évben indult meg egy kervit-gyár építése Svájcban és folyamatban van egy nyugat-németországi üzem felállítás is. Az eljárás dokumentációját elkérte a Szovjetunió is.

- 2 -

- c./ Az Industria Triestina Prodotti Scientifici és a Società Flettritecnica Chimica Italiana milánói kísérleti laboratóriumának vezetőjeként eljárást dolgozott ki magasfrekvenciájú szigetelőanyagok gyártására. Kutatásai eredményét 1950-ben a Magyar Találmányi Hivatallal is közölte.

A cementgyártás területén főleg a puzzolán cementekkel és a cementégetés technikájával foglalkozott. Eljárást dolgozott ki használt kenőolajok regenerálására is, amely Olaszországban ipari alkalmazást nyert.

25 idegennyelvű, 13 magyarnyelvű publikációja és 3 könyve jelent meg.

Számos találmányát szabadalom védi.

Kerámiai vonalon Olaszországon kívül Magyarországon, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában, Angliában és Romániában dolgozott, mint nagy ipari vállalatok tudományos tanácsadója.

Politikai tevékenységét illetően: részt vett a szocialista diákmozgalomban, mint a Galilei kör egyik vezető tagja. Olaszországban politikai magatartása miatt a fasiszta rezsim alatt súlyos repressziókat szenvedett el. 1945. óta az Olasz Kommunista Párt, hazatérése óta pedig a MDP tagja.

Tudományos munkája mellett igen tevékenyen részt vesz a műszaki társadalmi munkában is.

Fentiek alapján javasoljuk akadémiai levelező taggá való megválasztását.

Freund Mihály s.k.
akadémikus

Buzágh Aladár s.k.
akadémikus

Major Máté s.k.
levelező tag

Széchy Károly s.k.
levelező tag

Vadász Elemér s.k.
akadémikus

Hevesi Gyula s.k.
levelező tag

T a g a j á n l á s .

Levelező taggá ajánljuk P r o s z t Jánost, a kémiai tudományok doktorát.

Prosztt János kiterjedt és értékes kutatómunkásságot fejtett ki a fizikai-kémia és analitika számos területén, melynek eredményeit a hazai és külföldi szakirodalom egyaránt méltányolja.

A darva diszperziók elektrokinetikai jelenségeire vonatkozó vizsgálataival megállapította /az akkori általános nézettel ellentétben/, hogy az elektrokinetikus potenciál a részecskenagyság függvénye, és tisztázta a katóforetikus, valamint endozmotikus uton meghatározott potenciálok eltéréseinek kérdését. A munkássága az érces flotációs tisztítási technikája szempontjából is jelentős.

Behatóan foglalkozott elektrolitok hatásával azeotropos rendszerekre, és tisztázta az u.n. ebullioszkópos paradoxon kérdését /egyes folyadékelegyekben oldott sók által létrehozott forráspontesökkenés létrejöttét/. Bincer folyadékelegyekre vonatkozó ebullioszkópos vizsgálatai az elegyek egyes sajátosságainak a kiszámítását teszik lehetővé a folyadék-gőz egyensúlyi görbéből.

Analitikai munkái közül jelentős a tallium meghatározására kidolgozott félmikro eljárás, továbbá az alumínium polarográfiájának megoldása, ami lehetővé teszi pl. különleges acélféleségek tartalmának gyors meghatározását. Az ammónium polarográfiájának kidolgozásával többek között nitridacélok és ásványolajok nitrogéntartalmának meghatározását könnyítette meg, s az eljárást ultramikromódszerré is továbbfejlesztette.

Ipari szempontból jelentős a szilikonok előállítására kidolgozott új módszere, mellyel csaknem kizárólag belföldi nyersanyagokból egyszerű készülékekben lehet kiváló minőségű termékeket előállítani. Az eljárása alapján létesült kísérleti üzemben vákuumszivattyúk töltésére való szilikonolajat, hőálló elektromos szigetelésekre való szilikongyantákat, víztaszító bevonatok készítésére alkalmas és, habzás-gátló anyagokat állítanak elő.]

Számos tudománytörténeti munkát írt, s egyetemi tankönyvirői tevékenységet is fejtett ki /Fizikai-kémiai praktikum című könyvének VII. kiadása most van sajtó alatt/. Irodalmi munkásságának jegyzékét l. a mellékletben.

Prosztt János munkásságát a problémák széleskörű, mélyenszántó elengedése és alapos feldolgozása, valamint a nagy gondtal kidolgozott kísérleti módszerek jellemzik. Témaválasztásában a tudományos szempontok mellett tág teret enged a gyakorlat irányainak. Munkásságának eredményei biztosítékot nyújtanak arra, hogy megválasztása Akadémiánk tudományos tekintélyének növekedését eredményezné.

Prosztt János 1892-ben született Budapesten. Szaktanulmányait a budapesti és berlini tudományegyetemen végezte, majd a budapesti egyetemen III. kémiai intézetében lett gyakornok, később tanársegéd. 1919-ben Marx-Engels Munkásegyletben előadó. 1924-ben a soproni Bánya-és Erdőmérnöki Főiskola tanárává nevezték ki, ahonnan 1948-ban került a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki karára. 1952-ben a kémiai tudományok doktorává minősítették, 1953-ban pedig Kossuth-díjat kapott.

Erdey László sk.
Schulick Eleonór sk.

Schay Géza sk.
Erdey-Gruz Tibor

a javítás) tárgyalandó)